

Küresel Krizin Ardından Bankacılık Sektöründeki Son Gelişmeler: Türkiye'deki Bankacılıkla İlgili Yeni Düzenlemelerin Etkileri

Recent Developments in the Banking Sector following the Global Crisis: The Effects of Regulations in the Banking Sector in Turkey

Asst. Prof. Dr. Emine Fırat (Aksaray University, Turkey)

Prof. Dr. Ekrem Erdem (Erciyes University, Turkey)

Abstract

Banking sector is susceptible to the social and economic events. With accelerating of the globalization movement in the world, financial crises experienced not only affected one sector, but also showed itself in the world. After financial crises, while banks face to the great hazards, on the other hand, they caught opportunities. For example, the spread of the approach of non-interest banking in the world led Islamic finance sector to grow. The Turkish banking sector, after 2000 November Crisis and 2001February Crisis, also experienced a rapid change process. In the recent years, the structures and banking understandings in the banks in our country changed. In the institutional meaning, a number of innovations, positive or negative, concerning the bank staff and customers, were conducted. As of October 8, 2013, with regulations published in official newspaper, the code on credit cards and banking cards was amended. The regulations conducted, economic and political events engaging in the agenda, and unexpected increase in the exchange rate caused the banks to be influenced and to react rapidly. In our study, the effects of the regulations conducted in the recent times and the economic fluctuations experienced on banking sector were studied. The state of banking sector in Turkey and the regulations conducted in the banking sector were studied in detail, basically using the observation method and by means of examples. As a result in Turkey, in order to provide the economic stability and to be able to sustain it, the banking sector should be powerful.

1 Giriş

Son yıllarda küreselleşmenin tüm dünyada yayılmasıyla şirketlerin hatta ülkelerin sermaye yapıları değişmiş ve bilgi teknolojilerinde gelişmeler yaşanmıştır. Küreselleşmenin hız kazanmasıyla da gelişen finansal yapı karışık bir dünyayı da beraberinde getirmiştir. Küreselleşen dünya düzeni ülkelerin finansal yapılarını sürekli olarak değiştirmiş; dünyadaki finansal hareketler hızla artmıştır. Küreselleşmeden etkilenme düzeyleri artan ülkelerde ard arda krizler yaşanmış, yaşanan krizlerden sonra çeşitli istikrar politikaları uygulamaya konulmuştur. İşletmeler ülkelerde yaşanan krizlerden çok çabuk etkilenmiş, kendilerini gittikçe şiddetlenen bir rekabet ortamı içerisinde bulmuştur. Ülkeler dünyadaki yaşanan bu değişmelere ayak uydurmak ve rekabetçi avantajlarını artırabilmek için yeni stratejiler geliştirmişler ve birçok alanda düzenlemeler yapmışlardır. Ancak işletmelerin ve özellikle de üst yönetimin menfaatlerini ön planda tutan ve yasalardaki boşluklardan yararlanan bazı kötü niyetli uygulamalar 1990'lı yıllarda Enron, WorldCom, Arthur Andersen, CMS Energy, Global Crossing, Xerox, gibi çok sayıda finansal skandala ve 2008 yılında da küresel anlamda etki sahibi olan finansal bir krize yol açmıştır. Böyle skandallar özellikle dünya devleri olarak nitelendirilen birçok şirketi iflase sürüklerken ülkeleri de yatırımcıları da oldukça zor durumda bırakmıştır. Dünya markaları olmuş, kurumsallaşma dereceleri yüksek dev şirketlerde bile bu skandalların yaşanması, finans sektörünün güvenilirliğini sarsmış; etik kavramının önemini iyice ortaya çıkarmıştır. Sarsılan güvenin tekrar tesis edilmesi amacıyla muhasebede sosyal sorumluluk kavramı temelinde, gerek yasal düzenlemelerde gerekse işletme politikalarının oluşturulmasında şeffaflık, dürüstlük, tarafsızlık ve hesap verilebilirlik konularına odaklanıldığı görülmüştür. İşletmelerin ise sarsılan güvenilirlikleri ve zarar gören firma imajlarını sağlamlaştırma amacıyla kurumsal sosyal sorumluluk alanında pek çok çaba içerisine girdikleri gözlemlenmiştir. Ülkelerde ise yeniden düzenlemeler yapılmış, yeni kanunlar çıkartılmış, kanunda değişikliğine gidilmiş ya da çeşitli muhasebe ve finans yöntemlerine gerek duyulmuştur. Dünyada yaşanan gelişmelerin ardından Türkiye'de de bazı düzenlemelerin güncellenmesi ihtiyacı hissedilmiştir.

Bankacılık sektörü; ekonomik, hukuki, sosyal, siyasal ve teknolojik değişimlere karşı çok hassastır ve çok çabuk etkilenmektedir. Dünya ekonomik konjonktüründe yaşanan hızlı dalgalanmalar, sermaye hareketlerini arttırarak bankacılık sektöründe krizlere yol açmıştır. Özellikle yaşanan finansal krizlerin ardından bankacılık sektöründe zor günler yaşanmıştır. Bankacılık krizleri bankaların iflas etmesine ve skandalların yaşanmasına neden olmuş, ülke ekonomileri zarar görmüştür. Türkiye'de de 1990 sonrası yaşanan üç büyük krizin ardından bankalar büyük zarar görmüş, bankacılık ve finans sektörü güvenilirlik açısından sarsılmıştır. Krizlerin ardından bankacılık sektörünün sarsılan güvenilirlikleri ve zarar gören imajlarını sağlamlaştırma çabaları artmıştır. Değişen dünyaya ayak uydurmak için, Türkiye gibi gelişmekte olan toplumlarda yaşanan krizlerin ardından

yeniden yapılandırma programları uygulanmaya çalışılmıştır. Özellikle son yıllarda yaşanan küresel krizin ardından uygulamaya konulan programların başarısının bankacılık sektöründe gerekli değişikliklerin yapılmasına bağlı olduğu anlaşılmıştır. Küresel krizin ardından bankalar değişime ayak uydurmak için teknolojik yeniliklere dayalı, bilgi ve rekabet avantajı sağlayacak politikalar benimsemek zorunda kalmışlardır. Bu nedenle bankalar da hızlı bir değişim sürecine girmiştir. Bankalarda sadece işlem yönünden değil; ürün ve hizmet kalitesi, fiyat, pazarlama, reklam, liderlik, kendini geliştirme, yeniliklere uyum sağlayabilme vb farklı faktörlerin yanı sıra sosyal sorumluluk anlayışı ve kurumsal sosyal sorumluluk konusunda gelişmeler görülmüş çeşitli düzenlemeler yapılmıştır.

2 Küresel Kriz ve Bankacılık Sektörü

1990'lı yıllarda bankacılık sisteminde yaşanan krizler genellikle gelişmekte olan ülkelerde görülmüştür. Çünkü geçiş ekonomilerinde bankacılık sistemi henüz gelişmediğinden, mevduatlar devlet güvencesinin kötü kullanıma açıktır. Yaşanan krizlerde banka sahiplerinin topladıkları fonları kendi şirketlerine aktardığı ve banka müşterilerine olan yükümlülüklerini yerine getiremediği görülmüştür. Ayrıca bankacılık sisteminde kamuya ait bankaların görev zararlarının devlete olan maliyetinde gözlenen sürekli artışlar dikkat çekmiştir. Bu durum merkez bankalarının da sağlıklı çalışmasını engellemiştir (Yentürk, Çimenoglu, 2003). Bu süreci yaşamış ülkelerden biri de Türkiye ekonomisidir. Yaşanan krizler bankaların zayıf yapısını ve kötü kurumsal yönetim uygulamalarının sonuçlarını göz önüne sermiştir. Türkiye'de yaşanan 2001 Krizi, finans ve bankacılık sektörünün önemini daha iyi ortaya çıkarmıştır. Bankacılık krizleri yaşanırken yüksek enflasyon ve faiz oranları spekülasyon sermaye hareketlerini hızlandırmış, bütçe açıklarını arttırmıştır. Firmaların yüksek faizler sonucu kredi alma imkânının kısıtlanması, işten çıkarmalara hatta şirket iflaslarına kadar giderek üretim daralmasına sebep olmuş, reel sektörü de olumsuz etkilemiştir (Göktaş, 2000). 22 Kasım 2000 tarihinde bankacılık sektöründe başlayan kriz 19 Şubat 2001 tarihinde döviz krizine dönüşerek ikiz kriz (twin crises) karakterine bürünen krizlerden sonra yapılacak uygulamaların başında enflasyon ve yüksek faizler ile mücadele yer almış, yıllarca uğraşmıştır. Yaşanan bu ikiz krizler sonrasında ekonomi %8.5-9 oranında daralmış, ulusal gelir 51 milyar dolar azalmış, kişi başına gelir 725 dolar gerilemiş, 19 banka kapanmış, 1.5 milyon kişi işsiz kalmış, %30'lara düşen enflasyon %70'i aşmış, hazinenin faiz ödemeleri %101 artmış, iç borç stoku 2000 yılının 4 katına ulaşmıştır (Karluk, 2005). Bankacılık sistemi önemli bir yeniden yapılandırma süreci yaşamıştır. Bankalardaki sermaye, risk yönetimi anlayışı, kamusal gözetim ve denetim otoritesinde risk bazlı denetim anlayışı güçlenmiştir (TBB, 2008). Türk bankacılık sistemi 2001 krizinin ağır yaralarını en hızlı saran, değerini de en fazla katlayan sektör olmuştur. Bu süreç içerisinde Türkiye ekonomisinde yapısal reformlar gerçekleştirilmeye çalışılmış, ekonomide kalıcı ve sürekli istikrar hedeflenmiştir (Karaçor, 2006). Türkiye'de yaşanan 2000-2001 krizlerinin finansal nitelikte olması, sermaye hareketlerinin makroekonomik değişkenlerle çok yakından bağlantılı olduğunu ve bankacılık alanında gerektiğinde acil düzenlemelerin yapılması zorunluluğunu göstermiştir (Fırat, 2010).

Yaşanan finansal krizler, para birimi çöküşleri, bankacılık panikleri ve kredilerin temerrüde düşüşleri detayda farklılık gösterse de, finansal krizlerin genel olarak pek az değişkenlik gösterdikleri Eylül 2008 kriziyle bir kez daha görülmüştür (Reinhart, Rogoff, 2009). Soros' a göre "Eylül 2008'de patlak veren finansal krizin başlangıcı, resmen 2007'nin Ağustos ayı olarak tespit edilebilir. Bu tarih FED' in likidite sağlamak için bankacılık sistemine müdahalede bulunduğu dönemdir". Soros şöyle devam etmiştir: "Krizin gelişi yavaşta fakat birkaç yıl öncesinden beri de beklenmekteydi. 2000 yılı sonlarına doğru internet balonunun patlaması esnasında bu finansal krizin temelleri atılmıştı. FED buna, federal fonların faiz oranlarını sadece birkaç aylık bir dönem için %6.5' ten % 3.5'e düşürerek cevap vermişti. Daha sonra 11 Eylül 2001 saldırıları geldi. Ekonominin engellenmiş olmasına karşı, FED faiz oranlarını indirmeye devam etti. Temmuz 2003'te %1'e kadar inerek son 50 yılın en düşük seviyesine indi ve o düzeyde bütün bir sene boyunca kaldı. Peş peşe 31 ay boyunca enflasyona dayalı temel kısa dönem faiz oranı negatif oldu. Ucuz para emlak balonuna, işletmelerin borçlanarak satın alınmasında patlamaya ve diğer aşırılıklara sebep oldu. Para serbest olduğu zaman mantıklı borç vericiler, borç verecek hiçbir kimse kalmayınca dek borç verirler. İpotek kredisi verenler, standartlarını yumuşattılar ve işi hareketlendirip finans sağlayacak yeni yollar buldular. Wall Street'teki yatırım bankaları, diğer yatırımcılar için kredi riskini düşürmek için emekli aylıkları ve ortak fon gibi kâr etme maksatlı yeni ve çeşitli teknikler geliştirdiler. Aynı zamanda yapısal yatırım araçları oluşturarak kendi durumlarını bilanço hesapları dışında tuttular" (Soros, 2010). ABD'deki mesken balonu 2005 ya da 2006 yılının bir döneminde bir şekilde kontrolden çıkmıştır. İnsanlar ödeyemeyecekleri ipotekli mesken kredilerini almışlar ve sonunda da geri ödeyememişlerdir. Fakat bu ipotek kredileri eşikaltı menkul değerlere dönüştürülmüş olduğundan küresel mali sistemi bozmuştur. Kötü kredilerin sekürütizasyonu krizin başlangıcını oluşturmuştur. Mesken balonu kısmen yüksek riskli ipotek kredilerine dayanıyorsa da meseleler daha yaygın ve geniş boyuttadır; bu sorunlar ekonomideki yıllar öncesine dayanan, derin yapısal değişikliklerde yatmaktadır. Kurumsal yönetim ve çalışanları ücretlendirme planları da bu krizde rol oynamıştır. Senelerdir ABD'deki federal düzenleyici kurumlar, bütün finans sistemini tehlikeli bir şekilde kırılgan ve çöküşe yatkın hale getiren yeni bir gölge bankacılık sisteminin yükselişini görmezden gelmişlerdir (Roubini, Mihm, 2012). Ekonomik danışma konseyi eski başkanlarından Martin Feldstein 1997'den 2006'ya kadar 9 trilyon dolar nakdin mesken kaynaklı tüketim harcamalarından geldiğini belirtmiştir (The Economist,

2005). Hudson Enstitüsü'nden mesken piyasasında çift basamaklı fiyat artışlarının, spekülasyonu teşvik ettiği, 2005'e kadar bütün mesken alımlarının %40'ı, ikametgâh olarak değil, ikinci bir ev sahibi olma veya yatırım gayesiyle gerçekleştiği belirtilmiştir (Mason, Rosner, 2007). Eylül 2008'de patlayan finansal kriz, belli bir şirket veya finansal sistemin belli bir bölümüyle sınırlı kalmamıştır. Bu kriz bütün sistemi bir çöküşün eşğine getirmiş ve büyük güçlüklerle bastırılabilmiştir. Bu durum uzun vadeli sonuçlar doğurmuştur (Soros, 2010). Konut piyasalarında patlak veren 2008 mali krizi, dünya çapında hemen hemen her yerde finansal faaliyetleri tehdit altına sokmuştur. Küresel finansal sistem devlet müdahalelerinin karmaşık bir bileşimi sonucunda kısmen istikrara kavuşturulmuştur. Harvey'e göre, sermaye kriz eğilimlerini hiçbir zaman çözmektedir, bunları sadece oradan oraya taşımaktadır. Mali krizin yükü bankalardan kamu borcuna aktarılmıştır. ABD'de ve Avrupa'da artan kamu borcu kemer sıkma tedbirleriyle kamu hizmetlerini kısararak, azaltılmıştır. 2008 finansal krizinin reel sonucu işsizlik olmuştur. Diğer taraftan kısmen toparlanma eğilimindeki ekonomiler de "istihdamsız toparlanma-büyüme" adı verilen bir sürece girmiştir. Resesyonlar, işsizlik ve dış ticaretin çöküşü giderek küresel ekonomiyi sarmıştır. Keynesgil politikalar, canlandırma politikaları, para basmalar ve merkez bankalarının piyasalara likidite pompalaması ile kriz aşımaya çalışılmıştır (Harvey, 2012). Eylül 2008'deki mali kriz sadece Wall Street'in görüntüsünü değiştirmekle kalmamış, diğerlerinden farklı sonuçlar doğurmuştur. Batmasına göz yumulamayacak büyüklüğe, türlü birleşmelerle ulaşan spekülasyonların kontrolündeki bazı kurumlar hükümetler-merkez bankaları destekleriyle adeta krizden daha da güçlenerek çıkmışlardır. 2008 küresel krizinden hisse senedi piyasası "ne banka ne de emniyetli bir kasadır" dersi çıkarılmıştır (Freeland, 2011). 2008 ve sonrasında FED Amerika ve hatta dünya tarihinde görülmemiş tutarlarda kredi limitleri tahsis ederek yatırım bankaları, sigortacılar, hedge fonları, para piyasası fonları ve diğerlerine devasa paralar aktarmıştır. 2009'da Başkan Obama yönetimi, vergi indirimini de içeren, ABD tarihinde görülmemiş en büyük teşvik kanununu onaylanmıştır. Ekonomi politikaları (hükümetin para arzı üzerindeki çok sayıda kontrol kolu) ile mali politikalar (hükümetin harcama ve vergilendirme araçları) uygulanmıştır (Roubini, Mihm, 2012). Yani bu finansal kriz yakın tarihlerde meydana gelen diğer krizlere benzemektedir (Soros, 2010).

Türkiye'nin yaşadığı krizlerin ardından uygulamaya koyduğu Güçlü Ekonomiye Geçiş Programının uygulamasında ilerlemeler kaydedilmiş ancak ortaya çıkan küresel kriz sonucu program riskli ve uzun bir sürece yayılmıştır. Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı sonrasında sermaye yeterliliği açısından güçlü bir yapıya sahip olan Türk bankacılık sektörü global krizden etkilenmiştir. Ancak Türk bankacılık sektöründe o dönemlerde mortgage kredilerinin verilmemesi ve bu krizin global bir kriz olması Türk Bankaları'nın 2001 Krizi'ndeki kadar riske girmesini engellemiştir. Küresel kriz süresinde kredi verme konusunda başarılı bir performans sağlayan bankalar kredi bulma konusunda zorlanmışlardır. Küresel krizle birlikte artan finansal piyasalar, yeni finansal araçlar, kur riskleri banka ve şirket bilançolarının küçülmesine yol açmış, Türkiye'yi de diğer ülkeler gibi bir takım önlemler almaya zorlamıştır. Özellikle son yıllarda bankalar zor dönemler geçirmiş, hızlı bir değişim sürecine girmiştir. 2001 Krizi'nden dersini alan Türk Bankalarının 2008 krizi karşısında kırılabilirliği azaltılmış, sermaye rasyoları yükseltilmiş, sağlıklı bir yapıya kavuşturulması için yeni düzenlemeler yapılmıştır.

(milyon TL)	2011	2012	Değişim (%)
Şube Sayısı	10.517	11.066	5,22
Personel Sayısı	195.292	201.474	3,16
Toplam Özvarlık Büyüklüğü	144.650	181.882	25,73
Toplanan Fonlar	707.510	783.888	10,79
Kullandırılan Fonlar	708.771	289.597	17,03
Net Kar	19.844	23.576	18,80
Bankacılık Sektörü Aktif Büyüklüğü	1.217.711	1.370.614	12,55

Tablo 1. Bankacılık Sektörünün Çeşitli Göstergeleri (2011-2012) Kaynak: BDDK.

Tablo 1'den görüleceği gibi Türk bankacılık sektörün aktif büyüklüğü, 2012 yılında %12,6 oranında artarak bir trilyon 371 milyar liraya ulaşmıştır. Toplam çalışan sayısı ise 201 bin 474 kişidir. 2012 yılı sonu itibariyle şube sayısında %5'i ve personel sayısında da %3'ü aşan bir büyüme görülmüştür. Bu rakamlar da gösteriyor ki, bankacılık sektörü, şube sayısı ve istihdam edilen çalışanlarla Türkiye ekonomisine önemli bir katkı sağlamaktadır. Türk bankacılık sisteminin Aralık 2012 itibariyle varlık büyüklüğü büyüme göstererek 1 trilyon 371 milyar TL'ye (771 milyar dolar) ulaşmıştır. Bunda, 2011 yılı ortasından Merkez Bankası'nın piyasalarda likiditeyi artırıcı, fonlama maliyetini düşürücü politikası önemli rol oynamıştır (TKBB, 2012).

3 Türk Bankacılık Sektöründeki Son Gelişmeler

Son yıllarda bankacılıkla ilgili yeni regülasyonlara gerek duyulmuştur. Bu düzenlemeler makro ve mikro olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Bankaların yapısal değişiklikleri ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır. Örneğin banka maliyetlerinin sınırlanması ve mevduat sahiplerini korunması için yapılan mikro ölçekli regülasyonlar olabileceği gibi bankacılık sistemini bütünsel olarak korumayı ve sistematik banka krizlerinin maliyetini ve ortaya çıkma sıklığını düşürmeyi amaçlayan makro ölçekli regülasyonlar yapılmıştır (Köksal, 2013). BDDK, 1

Şubat tarihi itibarıyla kredi kartı ve tüketici kredileriyle ilgili yeni önlemler almıştır. Buna göre 1 Şubat 2014 tarihinden itibaren; mal veya hizmet alımı sonrası belli bir ücret karşılığı borcun taksitlendirilmesi veya ödemenin ertelendiği dönemler de dahil olmak üzere, kredi kartları ile gerçekleştirilecek mal ve hizmet alımları ile nakit çekimlerinde taksitlendirme süresi dokuz ayı geçemeyecektir. Telekomünikasyon, kuyumculuk, gıda ve akaryakıt harcamalarına taksitlendirme yapılamayacaktır. Kredi kartında taksit sayısı en fazla 9 ay olacaktır. Taksit sınırını delmek için 'taksit erteleme' yapılamayacaktır. Cep telefonu alımında taksit artık yasaklanacaktır. Gıda harcamalarında taksit yasağı restoranlarda yemeği de kapsayacaktır. Akaryakıt ve kuyumculukla ilgili harcamalarda da taksit yasağı olacaktır. Taşıt kredisi 50 bin liraya kadar olan araçlarda yüzde 70'i kadar kredi çekilebilecektir. Kalan tutar peşin ödenecektir. Taşıtta vade 48 ayı aşamayacaktır. İhtiyaç kredisinde en fazla 36 ay vade yapılabilecektir. Kontör alınacak ama taksit olmayacaktır (Resmi Gazete, 2013). 2010 yıl sonu itibarıyla bireysel kredi kartı alacaklarının %44,4'ü taksitli alacaklardan oluşmaktayken, 2013 yılı Eylül ayında söz konusu oran %57,7'ye yükselmiştir. Aynı dönem dönemde ağırlıklı ortalama taksit sayısı ise 2010'da 6,6'dan 2013 Eylül'de 6,9'a yükselmiştir. Bu dönemde bireysel kredi kartı sahiplerinin yüksek taksit sayısı ile daha fazla taksitli alışveriş yaptıkları görülmektedir (BDDK, 2013). Yapılan bu değişikliklerle kredi kartında taksit imkanının kalkması perakende satışının düşmesine yol açacağı kaygısıyla bazı çevrelerin tepkisine yol açmıştır.

Bireysel krediler ve kredi kartlarına ilişkin cari açıkla mücadele kapsamında sektöre yönelik getirilen son düzenlemeler bireysel kredi ve kredi kartlarında talebi olumsuz yönde etkilemiştir. Özellikle Mayıs ayında piyasalarda yaşanan dalgalanmaların hemen ardından yükselen kredi faizleri talepte hemen etkisini gösterirken, maliyetlerdeki artış tüketicinin kredi talebini daraltmıştır. Son aylarda bir toparlanma olsa da bireysel kredilerde eskisi gibi hızlı bir ivme öngörmeyen Finansbank Bireysel Bankacılık ve Ödeme Sistemleri Genel Müdür Yardımcısı Erkin Aydın, 2014 yılı öngörülerini için şunları söylemiştir "Son regülasyonların kredi kartı borçlanması üzerinde etkisi olacak. Gelecek yıl Türkiye'de bankacılık sektöründe kredi büyümesinin dış finansman koşullarının daha olumsuz seyretmesi ve yurtiçinde Merkez Bankası'nın uyguladığı parasal sıkılaşma sebebiyle %15 seviyelerine yavaşlayacağını tahmin ediyoruz. Banka olarak ise kredilerde %25 büyümeyi hedefliyoruz. Mevduatlardaki büyüme de kredi büyümesine yakın yani %22 oranında gerçekleşebilir". Erkin Aydın, bireysel kredilere getirilen kısıtlamaların senet ile alışverişi yeniden gündeme getireceğini söylemiş, risklerinin olduğunu belirtmiştir. Senetle finansmanı engellemek için satış noktasından tüketici kredisi verilebilmesinin önünün açılması gerektiğini savunmuştur (Akşam, 2013). Bankacılık sisteminin sağlıklı bir yapıya kavuşturulması ve istikrarlı işleyişinin sağlanması olan Basel Bankacılık Denetim Komitesi'nin çalışmaları bankalarda kurumsal yapının dünyada ve Türkiye'de yaygınlaşmasına önemli katkılar sağlamaktadır. Basel Bankacılık Denetim Komitesi, sağlam kurumsal yönetim uygulamalarının üye ülkelerdeki bankalar tarafından benimsenmesini sağlamaları konusunda bankacılık otoritelerine yardımcı olmuştur (BIS, 1999). Küresel bankacılık sisteminin düzenlemesine ilişkin 1988 yılında ortaya konulan BASEL I, 2004 yılında revize edilen BASEL II'yle, sermaye gerekliliklerinin yanında denetleme süreçlerinin iyileştirilmesi ve piyasa disiplinin devreye sokulması amaçlanmıştır. 2008 krizinde bu düzenlemenin yetersiz kaldığı anlaşılmış, 2010 yılında BASEL III üzerinde uzlaşmıştır. Bankacılık sektöründeki BASEL kuralları, bankacılık ilişkisi açısından düzgün bir rekabet ortamının sağlanmasında çok önemli bir paya sahiptir. Ancak krizlerde batan işletmelerin çoğunun büyük ölçekli, kurumsallaşma dereceleri yüksek ve kurumsal yönetim anlayışını benimsemiş olmaları; etik ve ahlak konusundaki eksikliklere de işaret etmektedir (Gökgez, 2012). Yeterince şeffaf olmayan finansal raporlar, üst düzey yöneticilerinin teşvik edildiği sistemler nedeniyle iyice yanıltıcı hale getirilerek tarafsızlık ve dürüstlük ilkelerinden sapmalara ve belirli bazı grupların kayırılmasına neden olmuştur (Arı, 2008). Yaşanan skandallar ve krizlerin sebeplerini ortadan kaldırarak tekrarlanmalarının önüne geçebilmek amacıyla küresel çapta bazı çabaların gösterildiği söylenebilir. Pek çok ülke yasal düzenlemelerdeki değişikliklerle finansal raporların güvenilirliklerini artırarak özellikle denetim konusunda ilerlemeler kaydetmişlerdir (Arı, 2008). 2008 yılının ardından yine yenilenen yasal düzenlemelerle finansal raporlamanın sarsılan güvenilirlik düzeyinin artırılması amaçlanmıştır. Bu bağlamda ülkemizde de UFRS, TFRS ve TMS konularında çalışmalar yapılarak önemli aşamalar kaydedilmiştir. Türk Ticaret Kanunu'nda yapılan ve 2013 yılı itibarıyla yürürlüğe giren düzenlemelerde özellikle kamuyu aydınlatma üzerine vurgu yapılarak şeffaflık ve kurumsal yönetim anlayışının benimsendiği görülmektedir (Güneş, 2003). Türkiye'deki son günlerde yaşanan ekonomik ve siyasi çalkantılar makro ekonomik problemleri de beraberinde getirmiştir. Son zamanlarda yaşanan karmaşıklıklar, etik ve ahlak kavramlarının üzerinde durulması gerektiği gerçeğini ortaya çıkarmıştır.

Son yıllarda Türk bankalarının ileri teknoloji kullanımları artmış, Türk bankacıları ülkeler tarafından aranılan elemanlar haline gelmişlerdir. Türkiye kredi kartı ve benzer bireysel bankacılık ürünleri ile geç tanışmakla beraber bunları iyi teknoloji ve yaygın kullanım ile çok güzel geliştirmiştir. Bankalar, bu değişim sürecinde uyum içerisinde çalışan ve entegre olmuş alternatif dağıtım kanallarıyla birlikte derin bir müşteri deneyimi oluşturmayı tercih etmiştir. Kârı artırmak için ise çapraz satış fırsatlarından yararlanılmıştır. Müşteri sayısını korumak ve artırmak için müşteri ihtiyaçları yeni ürünlerle karşılanmaya çalışılmıştır. Bu anlamda bankalar müşterilerine 7/24 hizmet veren giderek artan alternatif dağıtım kanalları ürünleri sunmaktadır. Son yıllarda satışlardan ziyade, özellikle satış sonrası hizmet ve müşterilerle olan ilişkinin önem kazandığı görülmektedir (Kuveyt Türk, 2012). 2012 yılı verilerine göre finansal sektörünün sayıca en büyük müşteri kitlesi sırasıyla banka kartı müşterileri, mudiler, kredi ve kredi kartı müşterilerinden oluşmaktadır. Bireysel emeklilik sistemi, katılım fonu ve hisse

senedi yatırımcı sayısı, önceki yıllara göre artış göstermesine rağmen, müşteri büyüklüğü bankacılık sektörüne göre oldukça düşük seviyede seyretmiştir. Finansal sektördeki teknolojik gelişmelerle birlikte mobil ve internet bankacılığı üzerinden gerçekleştirilen finansal işlem hacmi artmıştır. 2012 yılı verilerine göre; internet bankacılığı işlem hacmi %17, mobil bankacılık işlem hacmi %143 yıllık büyüme göstermiş, aynı dönemde çağrı merkezi finansal işlem hacmi %79 azalmıştır. Aracı kurumlar aracılığıyla internet üzerinden işlem yapan yatırımcı sayısı ve işlem hacmi artarken, işlem hacmi, yatırım araçlarının piyasa değerine paralel seyretmektedir. Yatırımcıların yatırım davranışlarının izlenmesinde önemli bir veri olduğu düşünülen ve internet üzerinden yapılan kaldıraçlı işlemlerin sayısı bir önceki çeyreğe göre %61,3, işlem hacmi %44,8 oranında artış göstermiştir (BDDK, 2012). Deloitte, “Deloitte Center for Banking Solutions” raporunda bankaların şubesiz bankacılık kanallarını geliştirirken karşılaşılabilecekleri sorunlar, müşterilerin alternatif dağıtım kanallarına yönelmesinin şube kaynaklı kar büyümesini zorlaştırması, bankacılık işlemlerin birçoğunun uzaktan yapılabilmesinin banka süreçleri ve müşteri servislerini her geçen gün şubeden bağımsız hale getirmesi, günümüz teknolojilerini kullanan müşterilerin iyi bir iletişim ve çok kanallı bankacılık hizmeti almak istemeleri, kitle etnik gruplarının özel hizmet tercihleri olarak sıralanmaktadır.

Globalizasyon ile başta bankacılık, finansal endüstrinin birçok ürününde de olumlu gelişmeler göstermiş olup, tipik, sırdaş, tutucu, muhafazakar ve güvenilir bankacı fikrinden çok, satan, pazarlayan, aktif, iletişim içinde bambaşka bir bankacı profili çizmiştir. Günümüzde bankacılık para biriktirenlerin tasarruflarını koruyan, onların sırrını saklayan, bu tasarruflarını güvenli yatırımlara yönlendiren eski usul bankacılığa dönmektedir ancak bu arada teknolojinin nimetlerinden de sonuna kadar yararlanılmaktadır. Globalizasyon en başta bankacılık sektöründe bir eşit oyun sahasında, kurallara bağlanarak yürütülebilir, aksi takdirde çok büyük problemler, ekonomik ve sosyal problemler çıkacaktır. Dünyanın finans alanında asgari kurallarda birleşmesi gerekmektedir (Gelecek Gündemde, 2014). Günümüzde bankaların performansı ölçülürken finansal kriterlerin yanında; değer yaratma, memnuniyet sağlama, toplumsal konulara katkı vb kriterlere de büyük önem verilmektedir. Dolayısıyla kurumsal sosyal sorumluluk düzeyleri işletmelerin başarıları üzerinde etki sahibi olan önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır (Kaygusuz, 2005).

Bankacılık açısından bakıldığında, kurumsal sosyal sorumluluk ve finansal raporlama arasındaki bağıntının önemi daha da belirginleşmektedir. Kurumsal sosyal sorumluluk gereğince bankaların güvenilir finansal raporlar üreterek bunları iç ve dış kullanıcılarla paylaşmaları; hesap verilebilirlik, şeffaflık, tarafsızlık ve dürüstlük açılarından bir gerekliliktir. Ayrıca bankalar tarafından sürdürülen sosyal sorumluluk projeleri toplumun kendilerine duyduğu sempatiyi etkilemektedir. Bu da işletme itibarı ve marka değeri açılarından rekabetçi avantajlar sağlayarak tercih edilmeleri konusunda önemli katkılar ortaya koymaktadır (Çalışkan, İçke, 2009). Günümüzde bankaların hızla değişen hizmet yapılarının yanı sıra son zamanlarda toplumsal değer yargılarının önemsenerek, sosyal sorumluluk projelerine önem verdiği görülmektedir. Bankacılık sektörü içinde bulunduğu topluma ve dünyaya karşı sorumluluğunun farkında olarak var olan değerlerine sahip çıkmak ve yaşatmak adına önemli sosyal sorumluluk projelerine destek vermektedir. Sosyal sorumluluk ve sponsorluk çalışmalarında özel bankalar dikkat çekmektedir. Bankaların en büyük desteği eğitim, spor ve çevre ile ilgili projelere ve etkinliklere verdiği görülmektedir. Son yıllarda bankaların tümü sosyal sorumluluk alanında çeşitli projeler üretip, başarılarına imza atmıştır.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun (BDDK), “Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler” dergisinde yer alan değerlendirmede, 2001 Krizi sonrasındaki 10 yılda büyük ölçekli bankaların sektördeki paylarının sürekli artarken, diğer banka gruplarının paylarının azaldığı belirtilmiştir. Derginin, BDDK'nın internet sitesinden yayımlanan Aralık-2011 sayısındaki değerlendirmede, Türk bankacılık sektörünün aktif büyüklüğünün %92'sinin mevduat bankaları, %4,6'sının katılım bankaları ve %3,4'ünü kalkınma ve yatırım bankalarından oluştuğu kaydedilmiştir. Son yıllarda mevduat bankalarının payında gözlenen azalışa paralel olarak katılım bankalarının payında istikrarlı bir artış görüldüğü ifade edilen dergide, “Ölçek açısından son 10 yıllık dönem incelendiğinde, büyük ölçekli bankaların payının sürekli arttığı, buna mukabil diğer banka gruplarının paylarının azaldığı görülmekle birlikte, 2011 büyük ölçekli bankaların sektör payı azalırken orta ölçekli bankaların lehine bir değişim gözlenmektedir” değerlendirilmesine yer verilmiştir (Haber 7, 2014). Banka şubelerinin yurt içi dağılımında ağırlığını İstanbul oluşturmuş, Marmara Bölgesinde önemli bir yoğunlaşma görülmüştür. Sektördeki bankaların 34 farklı ülkede yurtdışı organizasyonu mevcut olup, 2011 yılında özellikle Bahreyn ve Irak'ta yeni şubeler açılmıştır. Türk bankacılık sektörü pek çok gelişmiş ekonomiye göre risklilik düzeyini düşük tutmuş, sektörde sağlam kalmak için uğraşmıştır. Bankaların yüksek aktif büyüme hızı ise sektörün hala çok büyük bir potansiyelinin bulunduğunu göstermektedir (BDDK, 2011).

2012 yılında finansal sektörün aktif büyümesi ve örgütsel genişlemesi devam etmiştir. Finansal ürünlerin çeşitliliği artmış, yasal düzenlemeler yapılmıştır. Küresel piyasalarda toparlanma süreci devam etmiş, iyi performans sergileyen ve büyüme potansiyeli olan finans sektörüne yabancı sermayenin ilgisi devam etmiştir. Teknolojik alt yapının iyileştirilmesi ve operatörlerin finansal kurumlarla uyumlu çalışabilmesi için müşteri potansiyelinin artması amaçlanmıştır. SPK tarafından yapılan yeni düzenlemelerin yurtiçi borçlanma piyasalarını özendirilmesi ve yabancı kurumsal yatırımcıların ilgisini artırması amaçlanmıştır (BDDK, 2012). 2012 yılı raporlama döneminde 49 olan banka sayısı, Eylül ayında Bank Of Tokyo Mitsubishi UFJ Turkey A.Ş.'nin

faaliyet izni almasıyla birlikte 50'ye yükselmiştir. Eylül 2013 itibarıyla sektör 11.767 adet şube ve 212.554 personel ile faaliyetini sürdürmektedir. Bankacılık sektörünün toplam kredileri 2012 yıl sonuna göre 195,7 milyar TL artarak Eylül 2013 itibarıyla 990,4 milyar TL seviyesine ulaşmış ve 1 trilyon TL'ye oldukça yaklaşmıştır. 2013 yılı Mayıs ayında FED açıklamaları sonrası artan volatilité ve Ağustos ayında TCMB'nin borç verme faiz oranını %7,75'e yükseltmesine paralel olarak faiz oranlarında bir miktar yükselme görülmüştür. Söz konusu artış, kredi hacmindeki büyümeyi bir miktar sınırlandırmıştır. Sektörün özkaynakları bir yıllık dönemde %12,3 (21 milyar TL) oranında artarak, Eylül 2013 dönemi itibarıyla 189 milyar TL düzeyine ulaşmıştır. Özkaynaklardaki artışın temel nedeni, dağıtılmayarak banka bünyesinde bırakılan kârın eklendiği yedek akçelerdir. Eylül 2013 itibarıyla bankacılık sektörünün yasal sınır ve hedef rasyonun üzerinde seyreden SYR'si, sektörün riskleri yönetebilecek güce sahip olan özkaynak yapısını koruduğunu göstermektedir. TCMB'nin 27.05.2013 tarihinden itibaren Kredili Mevduat Hesaplarında (KMH) uygulanacak akdi ve gecikme faiz oranlarının kredi kartı işlemlerinde uygulanacak akdi ve gecikme faiz oranlarını geçemeyeceği yönündeki düzenlemesinin etkisiyle KMH faiz gelirlerinin toplam faiz gelirleri içerisindeki payı, Mayıs 2013 dönemindeki %4,43 düzeyinden Eylül 2013 döneminde %3,50 düzeyine gerilemiştir (BDDK, 2013). Eylül 2013 döneminde en fazla şube ile faaliyet gösteren bankalar %45,1 pay ile özel bankalar (5.303 adet), %28,3 pay ile kamu bankaları (3.329 adet) ve %18,3 pay ile yabancı bankalar (2.154 adet) olarak sıralanmaktadır. Sektörde banka başına düşen şube sayısı 240'tır. Yalnızca mevduat (TMSF bankaları hariç) ile katılım bankaları göz önüne alındığında, bu sayı 345'e yükselmektedir. Banka başına en fazla şube kamu bankaları (1.110 adet) ve özel bankalardadır (482 adet). Sektörün şube başına personel sayısı 18'dir. TMSF grubu tutulduğunda, şube başına en fazla personel istihdam eden banka grubu kalkınma ve yatırım bankaları (124 kişi) ve yabancı bankalardır (20 kişi). Sektör genelinde yurtiçi şubeleşme yaygın olup, Eylül 2013 itibarıyla en fazla şubeleşme sırasıyla Marmara Bölgesi (%41,8), İç Anadolu Bölgesi (%17,3) ve Ege Bölgesi'ndedir (%13,9). Bir yıllık dönemde 875 adet şube artışı gerçekleşmiş, söz konusu artışın 322 adeti yılın üçüncü çeyreğinde gerçekleşmiştir. Üçüncü çeyrekteki şube artışının tamamı yurtiçinde, %37,7'si Marmara Bölgesi'nde, %18,2'si İç Anadolu Bölgesi'nde, %13,7'si Ege Bölgesi'nde olmak üzere yeni açılan şubelerden kaynaklanmıştır. En fazla şube açılışı İstanbul, Ankara ve İzmir'de gerçekleşmiştir. Eylül 2013 itibarıyla sektörde 38.611 adet ATM, 2,84 milyon adet POS ve 74.642 adet sanal POS ile hizmet verilmektedir. Bir yıllık dönemde ATM sayısında %14,6, POS sayısında %11,5 ve sanal POS sayısında %15,2 oranında artış olması, bankacılık hizmetlerine olan erişimin yaygınlaşmaya devam ettiğini göstermektedir. Off-shore şubeler dahil 83 adet yurtdışı şube ve 10 adet temsilcilikle toplamda 17 ülkede faaliyet gösteren sektörün, iştirakler de dahil edildiğinde faaliyet gösterdiği yabancı ülke sayısı 33'e yükselmektedir (BDDK, 2013). Tablo 2'den görüleceği gibi 2012 yılında bankacılık sektörü kaldıraç oranı ortalaması %8,3 olarak gerçekleşerek gelişmiş ülkeler ortalamasının üzerinde kalmıştır. Bankacılık sektöründe en geniş anlamda sağlıklı bir bilanço yapısına sahip olup olmadığına işaret eden temel gösterge olan sermaye yeterliği rasyosu %17,9 düzeyinde gerçekleşmiştir. Finansallaşma düzeyinin göstergelerinden biri olarak kabul edilen toplam aktif/GSYİH oranının mevcut düzeyinden (yaklaşık %100) daha yukarılara çıkarılmasında söz konusu sağlam bilanço yapısı ve özeldede güçlü sermaye bileşimi vazgeçilmez bir yer tutacaktır. Türkiye ekonomisinin ciddi bir daralma yaşadığı dönemde, kredilerin takibe dönüşüm oranı %5 düzeyinin üzerine çıkmışken, 2012 yılı sonu itibarıyla söz konusu değer %2,9 olarak gerçekleşmiştir (TKBB, 2012).

	2010	2011	2012
Bankacılık Sektörü Toplam Aktifler / GSYİH	91,6	93,8	98,0
Mevduatın Krediye Dönüşüm Oranı	88,5	101,0	106,1
Kredilerin Takibe Dönüşüm Oranı	3,7	2,7	2,9
Özkaynak Karlılığı (Dönem Net Karı/Ortalama Özkaynaklar)	20,1	15,5	15,8
Aktif Karlılığı (Dönem Net Karı/Ortalama Aktifler)	2,5	1,7	1,8
Sermaye Yeterliliği Rasyosu	19,0	16,6	17,9
Kaldıraç Oranı	8,8	8,1	8,3

Tablo 2. Bankacılık Sektöründe Seçilmiş Rasyolar (%) Kaynak: TKBB, BDDK.

Tablo 3'de görüleceği üzere, dünya ekonomisine artık, gelişmekte olan ülkeler damgasını vurmaktadır. Dünya finans sistemi ise faizsiz bankalarla yeni bir döneme girmiş görünmektedir. The Banker dergisi tarafından yapılan ve bu alanda önde gelen ilk 20 ülkeyi inceleyen çalışmada finansal varlıkların toplamı bir trilyon 275 milyar ABD dolarına ulaştığı görülmektedir. Söz konusu 20 ülke arasında İran 465 milyar, Malezya 221 milyar ve S. Arabistan da 185 milyar ABD doları ile ilk üç sırada yer alan ülkeler olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Yaklaşık 1,3 trilyon dolar olarak gerçekleşen 2012 yılı global faizsiz bankacılık işlemlerinde en büyük payın %35,8 ile yani yaklaşık 465 milyar dolarlık hacimle İran'da olduğu görülmektedir. İran'ı, %32,0 ile Körfez ülkeleri (Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Kuveyt, Bahreyn ve Katar), %17 ile Malezya, %3,1 ile Türkiye ve %8,4 ile dünyanın diğer ülkeleri takip etmektedirler. Özellikle Ortadoğu ve Kuzey Afrika bölgesinde faizsiz bankacılık alanında gelişme potansiyelinin daha büyük olduğu görülmektedir (TKBB, 2012).

Sıra	Ülke	Finansal Varlık Toplamı	Kurum Sayısı	Sıra	Ülke	Finansal Varlık Sayısı	Kurum Sayısı
1	İran	465.575	52	11	Bangladeş	12.573	25
2	Malezya	211.026	56	12	Sudan	9.826	35
3	S. Arabistan	185.223	55	13	Mısır	8.896	14
4	B.A.E	89.390	41	14	Pakistan	7.238	28
5	Kuveyt	78.587	59	15	İsviçre	6.551	4
6	Bahreyn	62.171	74	16	Ürdün	6.386	11
7	Katar	45.301	20	17	Brunei	4.693	4
8	Türkiye	39.837	4	18	Tayland	4.162	3
9	İngiltere	18.605	22	19	Yemen	2.392	7
10	Endonezya	15.964	71	20	Suriye	1.889	6
				21	Diğer	10.315	
					Toplam	1.296.000	

Tablo 3. Dünyada Faizsiz Bankacılık (2012 - milyon USD) Kaynak: TKBB, The Banker.

Faizsiz bankacılık, 2008 küresel finans krizinden sonra dünyada daha dikkat çekici duruma gelmiştir. 2008 küresel kriz, finans sektöründeki oluşan büyük bir balondan ve bu balonun içinde sorunlu varlıkların birikmesinden kaynaklanmıştır. Faizsiz bankacılık sisteminde alacağın menkul kıymetleştirilmesi olmadığından riski yüksek olan finansal işlemler ve spekülasyon yoktur. Bu nedenlerden dolayı sadece Müslüman ülkelerde değil, gelişmiş ülkeler tarafından bile krizden çıkış yolu olarak, krizden fazla etkilenmeyen faizsiz bankacılık (İslami bankacılık) sistemi önerilmiştir (TKBB, 2010). TKBB, Küresel finans krizinden geleneksel bankaların büyük bir kısmı etkilenirken faizsiz bankacılık kesiminin başarıları dikkat çekmiştir. Ernst & Young'ın "Dünya İslami Bankacılık Rekabet Raporu 2013'e göre; global faizsiz finans endüstrisi, son 4 yılda ortalama %19 oranında büyüme gerçekleştirmiştir. Faizsiz finans sistemi, 2012 yılında da performansını sürdürmüştür. Kuveyt Finance House'a göre global faizsiz finans hacmi, 1,6 trilyon dolara ulaşmıştır. Faizsiz finans sistemindeki genişleme, bankacılık ile sınırlı kalmamıştır. Sukuk işlemleri, faizsiz sigortacılık ve faizsiz yatırım fonlarında da hızlı bir büyüme görülmüştür. Faizsiz finans sisteminin 2013 yılında 2 trilyon dolara, 2020 yılında ise 4 trilyon dolara ulaşacağı tahmin edilmektedir (TKBB, 2012). Son 10 yılda katılım bankaları Türk finans sistemi içindeki payını ve etkinliğini arttırmıştır. Sektörde faaliyet gösteren 4 katılım bankası, yeni açtıkları şubelerle Türkiye'nin tümüne yayılmış, %23'lük artışla toplam fon hacmini 49,1 milyar liraya çıkarmıştır. Sektör bu kaynakların tamamını reel sektöre ve bireysel finansman olarak aktarmıştır. Yurtdışı açılımını 2012 yılında da sürdüren katılım bankaları, bir yandan da sermaye piyasasındaki pozisyonunu güçlendirmiştir. Özkaynaklarını %19,1 oranında artırarak 6,2 milyar liradan 7,4 milyar liraya yükselten katılım bankalarının toplam aktifleri ise, 56,1 milyar liradan 70,2 milyar liraya yükselmiştir. Bu rakam, sektörün %25 gibi bir büyüme gerçekleştirdiğine işaret etmektedir. Son 2 yılda özellikle Türk özel bankalarının gerek yurt içinde gerekse de yurt dışında ihraç etmeye başladıkları bono ve tahvillerin bu bankaların bilançoları açısından önemlerinin arttığı görülmektedir. Örnekleri katılım bankaları için de görülmeye başlanan menkul kıymet ihraçları önümüzdeki dönemde önemli bir fon kaynağı olabilecektir. Özellikle Türkiye'de kira sertifikası olarak adlandırılan sukuk gibi dünya finansal sistemi tarafından da tanınan ve benimsenen menkul kıymetlere yöneldikçe katılım bankalarının mevcut performanslarını daha da ilerletmelerinin mümkün olduğu görülecektir. Türkiye faizsiz bankacılık, sukuk, faizsiz yatırım fonları ve faizsiz sigortacılık dahil faizsiz finans endüstrisinin tüm alanlarında çekim merkezi haline gelebilir (TKBB, 2012). 2012 yılı faizsiz bankacılık açısından yeni ürünlerin ve yeni uygulamaların hayata geçirildiği bir yıl olmuştur. Faizsiz bankacılık sektörüne devletin de girdiği görülmektedir. Bu durum, faizsiz bankacılık için yeni bir dönemece işaret etmektedir. Örneğin, Türkiye, Halkbank ve Ziraat Bankası üzerinden hayata geçirilmeye hazırlanan, İslami fon ve sermayeye hitap edecek katılım bankaları kurmayı hedeflemektedir (Memurlar, 2014). Vakıf Katılım ve Halk Katılım adları verilecek olan bankaların açılışı için çalışmalara başlanmıştır. Vakıfbank ve Halkbank'ın marka değerinden, katılım bankacılığının ise potansiyel müşteri kitlesinden faydalanacak bir formül geliştirilmiştir. Bu bankaların marka bilinirliğinden yararlanılarak faizsiz bankacılık hizmetlerinin devlet eliyle verileceği anlamına gelmektedir. Vakıf Katılım ve Halk Katılım adında kurulacak olan iki yeni kamu bankasına yeni lisans verilerek kurulması amaçlanmaktadır. Bu hamleyle devlet de katılım bankacılığına başlamış olacaktır. Buna göre her iki banka da katılım bankacılığı için sıfırdan yeni lisans alarak iki yeni banka kurulacaktır. Böylelikle 49 bankanın ve 4 katılım bankasının faaliyet gösterdiği sektöre 2 yeni banka daha eklenecektir. Sektörde 4 katılım bankası aktif olarak faaliyet göstermektedir. 2012 sonu itibarıyla, katılım bankalarının toplam bankacılık sektörü içindeki payı %5 civarında görülmektedir. Katılım bankalarının toplam aktif büyüklüğü ise geçen yılın sonunda 70 milyar TL'yi aşmıştır (İşkur, 2014). Aşağıdaki tablolardan görüldüğü üzere katılım bankalarının aktif toplamı 2012 yılı sonu itibarıyla yaklaşık 70 milyar TL'ye ulaşmıştır. Aktiflerin bankacılık sektöründeki oranı 2006 ve 2012 yılları arasında % 2.94'den %5.35'e

yükselmiştir. 2012 yılında %12,6'lık artışla 1,2 trilyon liradan 1,4 trilyon liraya yükseldiği görülmüştür. TKBB'nin verilerine göre katılım bankaları, 2012 yılında 49,9 milyar TL fon kullanmıştır. 2011 yılında bu rakam, 41,1 milyar TL seviyesindeydi. Böylece kullanılan fon bakımından katılım bankalarının toplam sistem içindeki payı, %5,8'den %6'ya yükselmiştir. Katılım bankalarının kredi ve mevduat toplamalarının da 2006 yılından bu yana giderek arttığı gözlemlenmiştir. Katılım bankalarının 2006 yılında özkaynaklar toplamı % 2.65 iken 2012 yılı sonunda bu oran artarak % 4.09'a yükselmiştir. Katılım bankaları, 2012 yılında toplanan fon hacmini toplam 49,2 milyar liraya yükseltmiştir. Bu rakamın, 2011 yılında 39,9 milyar TL seviyesinde olduğu görülmektedir. Sektörün toplam özkaynakları ise %19,1'lik artış oranıyla 6,2 milyar TL'den 7,4 milyar TL seviyesine ulaşmıştır. Kullanılan kredilerde bu %6'ya ulaşmıştır. Katılım bankalarının toplam karı 2012 yılında %13,9'luk artışla 804 milyon TL'den 916 milyon TL'ye yükselmiştir. Böylece katılım bankacılığının net kar rakamı, bir milyar TL sınırına dayanmıştır (TKBB, 2012).

Yıl	Krediler	Toplam Aktifler	Toplanan Fonlar	Özkaynaklar	Kâr/Zarar	Aktif Karlılığı (%)	Özkaynak Karlılığı (%)
2006	9.242.922	13.656.867	11.223.641	1.560.934	399.993	2.93	25.63
2007	13.828.649	19.240.210	14.762.224	2.363.110	526.683	2.74	22.29
2008	17.442.361	25.636.561	18.890.304	3.728.020	646.583	2.52	17.34
2009	23.616.324	33.691.636	26.595.558	4.421.997	707.517	2.10	16.00
2010	31.079.189	43.232.128	33.444.408	5.456.635	758.742	1.76	13.90
2011	38.658.537	56.050.001	39.672.102	6.195.597	804.125	1.43	12.98
2012	48.270.117	69.980.673	48.949.304	7.380.808	916.533	1.31	12.42

Tablo 4. Katılım Bankalarının Seçilmiş Finansal Göstergeleri (Bin TL ve %) Kaynak: BDDK, TCMB.

Yıl	Krediler (%)	Toplam Aktifler (%)	Mevduat (%)	Özkaynaklar (%)	Kâr/Zarar (%)
2006	4.84	2.94	3.78	2.65	3.69
2007	5.66	3.54	4.30	3.14	3.62
2008	5.78	3.77	4.35	4.39	5.46
2009	6.97	4.35	5.42	4.02	3.59
2010	6.44	4.58	5.67	4.06	3.47
2011	6.05	4.89	5.78	4.28	4.28
2012	6.34	5.35	6.37	4.09	3.92

Tablo 5. Katılım Bankalarının Toplam Bankacılık Sektörü Büyüklükleri İçindeki Payı Kaynak: BDDK, TCMB.

Bankaların ülke ekonomisindeki rolü dikkate alındığında, kurumsal yönetim uygulamalarının önemi daha da artmaktadır. Bankalar iyi yönetildiklerinde, sermayeyi verimli bir şekilde dağıtacak ve kendilerinin kredi vererek fon sağladığı firmaların üzerinde daha etkili olabileceklerdir. Bankalar kaynak aktarım sürecinde talep edebilecekleri norm ve standartlar aracılığıyla reel sektörün yönetim anlayışını değiştirebilirler. Diğer taraftan banka yöneticileri kendi kişisel çıkarlarını ön plana almak yerine hissedarların ve mevduat sahiplerinin çıkarlarını gözetmelidir. Böyle bir durumda, bankalar toplumun tasarruflarını verimli bir şekilde değerlendirecek ve firmalara kurumsal yönetim konusunda örnek olacaklardır. Bankacılıkta kredi kalitesini belirlemek çok kolay değildir. Daha önce aldıkları kredileri geri ödeyemeyen müşterilere tekrar kredi vererek problemleri gizleyebilirler. Bankaların ekonomideki önemi ile banka varlık ve faaliyetlerinin şeffaflığının az olmasından dolayı, hükümetler bankaları yasa ve yönetmeliklerle kontrol altında tutmaya çalışmaktadırlar. Diğer sektörlerde devlet müdahalesinin az olduğu ülkeler bile, bankacılık sektörüyle ilgili çok sayıda yasal düzenleme getirmişlerdir. Bankaların kurumsal yönetiminin değişimi önemli bir konu haline gelmiştir (Saygılı, 2003). Türkiye'de kurumsal yönetimle ilgili olarak Türkiye Sanayici ve İşadamları Derneği (TÜSİAD) bünyesinde kurulan Kurumsal Yönetim Çalışma Grubu çalışmalarını sürdürmekte olup, 2003 yılında TKYD kurulmuş ve SPK halka açık şirketlere bir öneri olarak kurumsal yönetim ilkelerini belirlemiştir. Türk Ticaret Kanunu'nda (TTK) denetim ve şirket iflasları yeniden ele alınmış, kurumsal yönetim ilkeleri temelinde değişiklikler yapılmıştır. Ayrıca Borsa İstanbul (BİST) adını alan İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Kurumsal Yönetim Endeksini uygulamaya koymuştur (Gökgöz, 2012).

4 Sonuç ve Değerlendirme

Küreselleşme ve finansallaşma sürecinde, her defasında sık sık finansal spekülasyonlara dayalı krizler oluşmuş ve nihayetinde patlayarak küresel ekonomik krize dönmüştür. Eylül 2008'deki yaşanan küresel kriz herkesin krizle ilgili düşünce şeklini değiştirmiştir. Dolayısıyla kurumsal sosyal sorumlulukta önemle vurgulanan; şeffaflık, hesap verilebilirlik, dürüstlük ve tarafsızlık gibi etik ve ahlaki konuların önemi daha belirgin hale

gelmiştir. 2008 küresel finansal kriziyle birlikte yıkılmaz kuruluşlar devri (Enron, Lehman Brothers vb.) gerçekten bitmiştir. Fortune 500 şirketler grubu ve eski yöneticileri arasında beklenmeyen çöküşler, milletlerarası iş çevresinin artan finans sektörü tasallutunun altında olduğunun en iyi belgesi olmuştur. Merck finans müdürü Judylewent adeta Wall Street'e kayıtsız şartsız inananlara yönelik bir uyandırma çağrısı yapmıştır: "Muhasebe sistemi gerçekte hiçbir şeyi göstermez..." (Kurtoğlu, Fırat, 2014)". Muhasebe ve raporlama açısından standardizasyon eksikliği hilelerin engellenememesine ve kolayca yapılabilmesine yol açmıştır. Yaşanan skandallarda bağımsız denetim ve derecelendirme kurumlarının, işletmelerin çoğunluk hisselerine sahip hissedarlar ve tepe yöneticilerinin öne çıktığı görülmüştür.

ABD'li avukatlık şirketi Labaron Sucharow tarafından gerçekleştirilen bir anket, Wall Street yöneticilerinin % 25'inin başarıya ulaşmasının görevi kötüye kullanmaktan geçtiğine inandığını ortaya koymuştur. Labaton Sucharow ortaklarından Jordan Thomas şöyle demiştir: "Görevi kötüye kullanmak, mali hizmetler uzmanları için alışılabilir ve kabul edilir bir olgu halini aldığına, bu durum finansal sistemimizin bütünlüğü ve saygınlığı için yıkıcı bir tehdit oluşturur (Kurtoğlu, 2013)". Finansal sektörün doğası gereği ulusal regülasyonlar; düzenleme, denetim, kontrol ve yaptırım açılarından yetersiz kalmıştır

Yaşanan skandallar ve krizlerin sebeplerini ortadan kaldırarak tekrarlanmalarının önüne geçebilmek amacıyla küresel çapta bazı çabaların gösterildiği söylenebilir. Ancak işletmelerin çoğunun büyük ölçekli, kurumsallaşma dereceleri yüksek ve kurumsal yönetim anlayışını benimsemiş olmaları; etik ve ahlak konusundaki eksikliklerin halen devam ettiğini göstermektedir (Gökgöz, 2012).

Küresel kriz sonrasında başta Amerika'da uygulanan halihazırdaki istikrar politikalarıyla kriz atlatılmış gibi görünmektedir. Ancak Eylül 2008'de ABD'de bankacılık finans sistemini felç eden "mortgage krizi" ve ardından dünyayı saran küresel mali-reel sektör tabanlı buhran 310 milyon nüfuslu ABD'nin üçte birini fakirlik girdabının içine çekmiştir. İnfowar Temmuz 2012 raporunda OECD, üye ülkelerdeki toplam işsiz sayısının 48 milyona çıktığına dikkat çekerek Euro bölgesindeki işsizlik oranının % 11.1'e çıktığını, ABD'deki işsizlik oranının % 8.25 olarak gerçekleştiğini kaydetmiştir (İnfowar.com/ 26 Temmuz 2012). Son yıllarda küresel krizle sarsılan dünya ekonomisi savaşlar, doğal afetler, skandallar, siyasi gerginliklerle birlikte 2014 yılına kötümser bir tablo ile girmiştir. Ülkeler bu süreçte çok daha büyük sorunlara maruz kalmıştır. Bu yüzden ülkeler gelecek yıllarda büyüme hızının düşmesi sebebiyle işsizlik, dış ödemeler dengesindeki bozulmalar, cari açık, bütçe açıkları, kamu borçları, enflasyon gibi makro ekonomik tehlikelerle mücadele etmek için çaba göstermek zorundadırlar.

Küresel kriz sonrasında Türkiye ekonomisi sadece bölgesinde değil, dünya genelinde de dikkate değer bir performans göstermiştir. Bu süreç içerisinde bankacılık sektörü hızla gelişmiş, sermaye yapıları ve karlılıkları artmış ve bankacılık anlayışları değişmiştir. Ülkemizde yaşanan finansal krizler, bir yandan bankacılık sektörünü zayıflatırken diğer taraftan da son yıllarda bankaların yeni fırsatlarla karşılaşmasına imkân tanımıştır. Dünyada her geçen gün daha fazla dikkat çeken katılım bankacılığının, bankacılık sistemindeki büyüme ve güçlenmeyle birlikte finansal krizler karşısındaki dayanıklılığı ve esnekliği daha belirgin hale gelmiş, dünyada olduğu gibi Türkiye'de de bankacılık sistemindeki önemi ve payı artmıştır. Katılım bankalarının ve ürünlerinin de desteklenerek bu büyüme oranlarının bundan sonra da sürdürülmesi gerekmektedir. Öte yandan bankalar mevcut hizmet kalitesini sürdürürken alternatif dağıtım kanallarını da arttırmışlardır. Bir yandan finansal sorumluluklarını bilerek karlılıklarını arttırmışlar diğer yandan da sosyal sorumluluk projeleriyle yeni bir bankacılık anlayışı getirmişlerdir. Bankacılık sektörü ve reel sektör yeniden yapılandırma süreci içerisinde birlikte hareket etmiş, marka değeri ve itibarı üzerinde rekabetçi avantaj elde etmiş ve makroekonomik dengelerin düzeltilmesinde büyük rol oynamışlardır. Ancak yapılan bazı regülasyonlar ve gündemi meşgul eden birtakim ekonomik ve siyasal olaylar bankacılık sektörünü olumsuz yönde etkilemiştir. Günümüzde artan rekabet şartları, dövizde açık pozisyon tutma tutkusu, artan riskler, ürün hedefli yaklaşım, bireysel hedef gerçekleştirilmeleri, azalan marjlar neticesinde daralar karlar, daha çok satış baskısı gibi temel eğilimler bankaları zorlamasına rağmen Türk bankacılık sektörü global pazarda daha güçlü olarak ilerlemektedir. Bu yüzden ekonomik istikrarın sürdürülmesinde bankacılık sektörünün payı unutulmamalı, gereken önem verilmelidir.

Kaynakça

- Akşam, 2013. Kredilerde Frene Basıldı, <http://www.aksam.com.tr/ekonomi/kredilerde-frene-basildi-2014te-de-yuzde15-yavaslar/haber-269243>.
- Arı, M., 2008. **Finansal Raporlamada Güvenilirlik**, Ekin Yayınevi, Bursa.
- Bis Politika Tebliği, 1999. "Bank Restructuring in Practice", *Bank for International Settlements*, 6.
- BDDK, 2013. **Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü**, Eylül 2013 s.9-15.
- BDDK, 2012. **Finansal Piyasalar Raporu**, Aralık 2012, s.28-46.
- BDDK, 2012. **Türkiye Bankacılık Sektörü Genel Görünümü. Sektör Raporu**, BDDK, Aralık 2012.
- BDDK, 2011. **Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler Sayı: 6 / Aralık 2011**.
- Çalışkan, E. N. ve İçke, B. T., 2009. "Kurumsal Yönetim Uygulamalarının Türk Bankacılık Sektöründeki Durumu", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 59, s. 121.
- Deloitte, 2008. Center for Banking Solutions, **Mayıs 2008 Bülteni**,

- Ekodialog, 2013. Bankacılık Sektöründe Yeniden Yapılanma, <http://www.ekodialog.com/Makaleler/bankacilik-sektorunde-yeniden-yapilanma>.
- Freeland, C. 2011, "The Rise of the New Global Elite-Küresel Elitlerin Yükselişi", *Ekopolitik Gündem*, **7**, s. 26.
- Feldstein, M., 2005. "Housing, Credit Markets and the Business Cycle", *The Economist*.
- Fırat, E., 2010. "Türkiye'de Yaşanan Kasım 2000 ve Şubat 2001 Krizlerinin Bankacılık Sektörü Üzerindeki Etkisinin Değerlendirmesi" *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, Cilt: 47 Sayı: 547, s.119
- Gökaş, A., 2000. **Küresel Kriz ve Türkiye**, Özen Yayıncılık, Ankara.
- Gökgöz, A., 2012. "Küresel Finansal Krizin Muhasebe Temelli Nedenleri Bağlamında Kurumsal Yönetim ve Muhasebe Meslek Etiğinin Önemi", *Atatürk Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, **26**, p. 313.
- Güneş, R., 2003. "Muhasebe Uygulamalarının Sosyal Sorumluluk Anlayışı Üzerine Bir Araştırma", *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, **5**, p. 243.
- Gelecek Gündemde, 2014. Yenilikçi Bankacılık, <http://www.gelecekgundemde.org/LiderUzmanlar/Yenilikci-Bankacilik-Ersin-ozince-3.aspx>
- Haber7, 2014. Bankacılıkta Son On Yılda Neler Değişti, <http://ekonomi.haber7.com/ekonomi/haber/907224-bankacilikta-son-10-yilda-neler-degisti>
- Hazine Müsteşarlığı, 2001. **Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Hazine İstatistikleri: 1980-2003**, Ankara, s.1-10.
- Harvey, D., 2012. **Sermaye Muamması-Kapitalizmin Krizleri**, Türkçesi: Sungur Savran, Sel Yayıncılık, İstanbul.
- İş Kur, 2014. Vakıf Katılım ve Halk Katılım Açılıyor!, <http://www.iskur.us/banka/vakif-katilim-ve-halk-katilim-aciliyor>
- İnfowar.com/ 26 Temmuz 2012.
- Karaçor, Z., 2006. "Öğrenen Ekonomi Türkiye: Kasım 2000-Şubat 2001 Krizinin Öğrettikleri" *Selçuk Üniversitesi Dergisi*, **16**, s. 379.
- Karluk, R., 2005. **Cumhuriyetin İlanından Günümüze Türkiye Ekonomisinde Yapısal Dönüşüm**, Beta Yayınları, İstanbul.
- Kaygusuz, S.Y., 2005. "İşletmelerde Strateji Tabanlı Sorumluluk Muhasebesi Sistemi", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, **5**, s. 230.
- Köksal, E., 2013. <http://pazarlardanhaberler.com/2013/07/25/bankacilik-ve-finansta-regulasyon>.
- Kuveyttürk, 2012. **ADK Araştırma Bülteni, Bireysel ve İşletme Bankacılığı Ürün Geliştirme Müdürlüğü ADK Birimi, Araştırma Bülteni**, Genel Müdürlük, İstanbul, s.1-3, 10-33
- Kurtoğlu, R., Fırat, E., 2014. "Ekonomide Yaratıcı Yıkımdan"dan Davranışsal Ekonomiye Geçiş" Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi, 2014, **Cilt: 7, Sayı: 1**, s. 53.
- Kurtoğlu, R., 2013. **Küresel Para Savaşlar ve Davranış Ekonomisi Nörofinans**, Orion Kitabevi, Ankara, s. 57.
- Mason J. R., Rosner J., 2007. "How Resilient Are Mortgage Backed Securitiesto Collateralized Debt Obligation Market Disruption?", *Hudson Enstitüsü, Washington D.C.*, **15**.
- Memurlar Net, 2014. Devlet katılım bankası kuracak, <http://www.memurlar.net/haber/459523>
- Reinhart C., Rogof K.S., 2009. "This Time is Different: Eight Centuries of Financial Folly", *Princeton University Press*.
- Robini N., Mihm S., 2012. **Kriz Ekonomisi-Dünya Ekonomisinin Çöküşü ve Geleceği**, Türkçesi: İşıl Tezcan, Pegasus Yayınları, İstanbul.
- Resmi Gazete, 2013, *Banka Kartları ve Kredi Kartları Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik*, 28868, 31 Aralık 2013.
- Soros G., 2010. **Finansal Piyasalar İçin Yeni Paradigma**, Türkçesi: Coşkun Üçüncü, İnkılap Yayınları, İstanbul.
- Saygılı, Ş., 2003. "Finans Kesiminde Yeni Eğilimler ve Kurumsal Şirket Yönetimi", *TCMB Kurumsal Şirket Yönetimi Konferansı Kitabı*, s.47.
- Türkiye Bankalar Birliği, 2008. **50. yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türk Bankacılık sistemi**, s. 20-41.
- Türkiye Bankalar Birliği, 2012. **2011 Aralık- 2011 Yılına Ait Toplam Veriler**.
- Türkiye Katılım Bankalar Birliği, 2010. **"2009 Yılı, Global Faizsiz Bankacılık İçin Dönüm Noktası Oldu"**, İstanbul, s. 28-32.
- Türkiye Katılım Bankalar Birliği, 2012. **TKBB 2012 Raporu**, s. 39, 40.
- Yentürk, N., Çimenoğlu A., 2003. **Uluslararası Sermaye Hareketlerinin Gelişimi ve Türkiye Ekonomisinin Krizleri Üzerindeki Etkisinin Modellemesi, Körlerin Yürüyüşü, Türkiye Ekonomisi ve 1990 Sonrası Krizler**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.